

ТІНЬОВІ ДЖЕРЕЛА ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розкрито форми та джерела доходів населення в системі економічних відносин. Розглянуто зміст тіньових доходів, подано основні методи ухилення від сплати податків, проаналізовано механізми одержання тіньових доходів та домінуючі сегменти сучасної тіньової економічної діяльності. Виявлено та охарактеризовано основні напрямки впливу тіньової економіки на доходи населення.

Ключові слова: доходи населення, джерела доходів населення, тіньові доходи, тенденції формування доходів, тіньова економіка.

Постановка проблеми. Сучасні зміни в системі суспільно-економічних відносин в Україні зумовлюють глибинну та масштабну трансформацію всієї системи розподільчих відносин і формування доходів населення. Від самого початку перехідного періоду Україна у числі інших країн світу зіткнулася з проблемою тіньової економіки – неконтрольованого суспільством виробництва, розподілу, обміну й споживання товарно-матеріальних цінностей і послуг, тобто приховуваних від органів державного управління й громадськості соціально-економічних відносин між окремими громадянами та соціальними групами.

Необхідність теоретичного дослідження впливу тіньової економічної діяльності на сукупні доходи населення обумовлена такими обставинами: по-перше, тіньова економічна діяльність ламає уявлення про характер формування, розподілу й перерозподілу доходів у суспільстві; по-друге, становлення факторної моделі доходів населення є дуже повільним і не сприяє розкриттю їх могутнього потенціалу; по-третє, майнове розшарування населення стає загрозливим для економічної та соціальної безпеки як окремих громадян, так і в цілому українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерела доходів протягом багатьох століть цікавили учених усього світу, оскільки саме джерела забезпечували добре чи погане, прийнятне чи неприйнятне існування населення та визначали рівень їхнього життя. У сучасних економічних умовах проблеми функціонування тіньової економіки, особливостей формування, розподілу доходів у відкритих економіках активно досліджуються в економічній літературі. Вагомий внесок в дослідження теоретичних та практичних аспектів тіньової економічної діяльності здійснили вітчизняні дослідники, зокрема Д. Богиня, А. Гальчинський, Б. Губський, З. Варналій, В. Колот, Е. Лібанова, В. Лисицький, І. Малий, В. Мандибура, М. Павловський, Б. Пасхавер, В. Попович, М. околів, О. Турчинов, А. Ярмоленко та ін. З-поміж іноземних вчених варто видокремити фундаментальні праці В. Ісправнікова, Т. Корягіної, Л. Косалса, Ю. Козлова, Ю. Латова, В. Радасва, О. Шохіна, Д. Блейдса, П. Гутманна, Г. Гросмана, К. Керола, В. Танзі, Б. Румера, Л. Ронсека, Ф. Фельдбругга та ін.

Невирішені частини проблеми. Посилення інтересу до дослідження джерел доходів населення зростає з кожним роком. Вітчизняні науковці, досліджуючи джерела доходів, виділяють ті чи інші основні види джерел, приділяючи увагу двом або трьом основним джерелам. У сучасній економічній теорії та практиці досі ще не знайдено загальноприйнятих підходів щодо визначення тіньової діяльності, не розроблений відповідний теоретико-методологічний та методичний інструментарій аналізу тіньових джерел доходів населення.

Мета дослідження полягає в необхідності теоретичного висвітлення механізмів одержання тіньових доходів для кращого усвідомлення сутності тіньової економічної діяльності як джерела доходів в умовах відкритої економіки.

Основні результати дослідження. Тіньовий сектор економіки має значний вплив на всі соціально-економічні процеси, які відбуваються в суспільстві. Без урахування цього факту неможливе проведення наукового економічного аналізу на макро – і мікрорівнях, ухвалення ефективних управлінських рішень на всіх рівнях. Ігнорування такого багатогранного й суперечливого явища, як тіньова економіка, призводить до значних помилок при визначенні макро-економічних показників, до неадекватної оцінки найважливіших процесів і тенденцій, до так-

тичних і стратегічних прорахунків під час прийняття відповідних рішень. Цей сектор економіки істотно впливає на всі сторони економічної діяльності, на політичне й суспільне життя кожної країни.

Доходи населення є основним джерелом забезпечення життєдіяльності населення, важливою характеристикою життєвого рівня, основою розвитку і реалізації людської особистості. Таке значення доходів населення потребує ретельного аналізу їх сучасного стану з позиції впливу тіньової економічної діяльності і згідно з цим проведення цілеспрямованого поглибленого реформування.

Тіньові доходи не тільки накладають свій відбиток на динаміку доходів населення, а є й джерелом глибокої нерівномірності розподілу доходів між різними верствами населення по рівню доходів, наростання соціальних протиріч.

В економічній літературі, під тіньовими доходами розуміють доходи у грошовій формі, отримані з соціально-нейтральних чи соціально-позитивних джерел неформального сектора, неврахованих і неоподаткованих державою видів економічної діяльності та з соціально-негативних джерел підпільного сектора тіньової економіки [1; 2, с. 133].

Генетичною причиною виникнення тіньових економічних відносин є інституційна основа розвитку суспільства, яка включає офіційні й неофіційні обмеження економічної діяльності суб'єктів господарювання. Інституційне визначення дозволених видів господарської діяльності розмежовує національну економіку на офіційний і тіньовий сектори.

Як свідчать дослідження [3], до основних спонукальних мотивів тіньової економічної діяльності належать: потужний податковий прес, антагоністичний з інтересами та можливостями переважної більшості фізичних і юридичних осіб, які діють у межах законодавчого поля України; правова незахищеність суб'єктів економічної діяльності від зловживань, утисків, протидії та вимагань з боку чиновників державного апарату на всіх його рівнях; відсутність стабільного і збалансованого законодавства, яке б регламентувало економічну діяльність; поширення правового нігілізму; втрата історичних традицій, моральних і етичних норм, які лежать в основі поваги до приватної власності, кодексу підприємницької та робітничої честі тощо.

У Системі національних рахунків тіньову економіку називають неспостережуваною, оскільки виявити її прямими статистичними методами неможливо. «Неспостережувана економіка» (non-observed economy) містить підпільну, неформальну (включаючи діяльність, яку здійснюють домогосподарства для виробництва продуктів, що будуть спожиті всередині домогосподарства), нелегальну та іншу діяльність, що неврахована у національних рахунках унаслідок недосконалості програми збирання основних даних. Підпільна – виробнича діяльність, яка є легальною, однак свідомо прихована від державних органів з метою уникнення сплати податків чи внесків на соціальне страхування. Неформальна – виробнича діяльність, яка є легальною та характеризується низьким рівнем організації, з незначним поділом праці між працею і капіталом або без такого поділу. Неформальний сектор, зазвичай, функціонує на основі неофіційних взаємовідносин і не покладається на офіційні угоди. Нелегальна – виробнича діяльність, що є забороненою, чи стає такою, коли її виконує особа без спеціального дозволу; включає: виробництво, імпорт, продаж наркотиків, проституцію, продаж крадених речей і контрабанда товарів. В Україні у 1999–2006 рр. основний наголос робився на дослідженні видатків домогосподарств, а різниця між видатками і доходами свідчила про наявність тіньових доходів [4].

За оцінками вчених і спеціалістів, домінуючими сегментами сучасної тіньової економіки та основними механізмами одержання тіньових доходів є [5, с. 6; 6, с. 28-29]:

– приховування реальних доходів громадян, а також доходів і прибутків підприємств від оподаткування;

– одержання тіньових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги;

– корупція;

– випуск і реалізація неврахованої продукції та надання неврахованих послуг;

– кримінальний промисел (рекет, наркобізнес, проституція, розкрадання та грабежі);

– нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції (контрабанда);

– нелегальний експорт капіталів;

– фінансове шахрайство;

- незаконна приватизація державної власності;
- дрібні розкрадання на державних, акціонерних і колективних підприємствах.

Тобто, тіньові доходи – це доходи, які формуються в процесі тіньової діяльності як кримінального так і некримінального характеру. В даному аспекті доцільно підкреслити різницю між цими двома видами тіньового ринку: на відміну від некримінальної діяльності, діяльність кримінального характеру має, як правило, шкідливі для суспільства наслідки. Оскільки, товари та послуги, що виробляються в цій сфері (наркотики, проституція, рекет тощо), відволікають ресурси суспільства, не створюючи ніяких суспільних благ.

Фактично, тіньова економіка стала однією з органічних складових економічної системи і, у цій якості, відіграє певні системні функції. Зокрема, вона частково вирішує низку поточних проблем, які виявляються неспроможними вирішити легальні економічні відносини та держава: забезпечує акумуляцію вільних грошових коштів, формує прошарок підприємців, створює умови для самозайнятості та є джерелом доходів широких верств населення, збільшуючи споживчий попит тощо.

До таких джерел доходів С. В. Мочерний зараховує: приховування прибутків підприємств від оподаткування; приховування значної частини доходів громадян від оподаткування; нелегальний експорт капіталів і товарів; корупція; нелегальне виробництво товарів і послуг та їх реалізація; розкрадання державної власності, зокрема у процесі роздержавлення і приватизації; шахрайство у фінансово-кредитній сфері, незаконні валютні операції всередині країни, надання комерційними банками кредитів за нелегальну винагороду; кримінальний промисел (наркобізнес, розкрадання і грабежі, рекет тощо); штучне заниження офіційних цін на товари і послуги, завищення цін на експортовану та заниження на імпортовану продукцію; махінації у діяльності трастових та інвестиційних компаній [7].

Згідно з оцінками Державної податкової служби (ДПСУ), обсяг тіньового сектора української економіки становить як мінімум 350 млрд. грн на рік.

Цей обсяг, за оцінками фіскальних органів, розподіляється наступним чином: 170 млрд. грн становить зарплата в «конвертах», 100 млрд. грн – доходи власників активів виведення безготівкових коштів у готівкову форму або на інвалютні рахунки в іноземних банках, 35 млрд. грн неофіційні платежі, 45 млрд. грн – основні засоби, матеріальні ресурси і послуги тіньового сектора [8].

Враховуючи специфіку тіньових доходів, цілком логічно зазначити, що одержують їх шляхом ухилення від оподаткування.

Протягом усього періоду ринкових перетворень в Україні становлення ефективної податкової системи характеризувалося відсутністю компромісів між державою і платниками податків. Ця обставина зумовлена тим, що процес збігся у часі із глибокою економічною кризою, коли проблеми наповнення бюджету особливо загострюються. Тобто з падінням обсягів виробництва державні видатки не скорочуються, а навіть збільшуються, причому не лише у номінальному, а й у реальному обчисленні, що спричиняє дефіцит бюджету і необхідність посилення податкового тиску на платників податків. Унаслідок цього податкова система України досить швидко трансформувалася не у відповідності з потребами економічного розвитку, а на догоду потребам надмірного державного споживання.

В Україні за умови високого податкового навантаження вигоди від ухилення від сплати податків для підприємств досить суттєві. Наявність корупції дає змогу мінімізувати ймовірність своєчасного виявлення ухилення від сплати податків, а протиріччя й суперечливі положення у законодавчих актах – зменшити податкові зобов'язання. За таких обставин дуже поширеною стала практика мінімізації податкових платежів або ж ухилення від їх сплати.

Російський вчений Д.Макаров виділяє вісім основних способів ухилення від сплати податків, які умовно можна розбити на три великі групи [9, с. 41-44]:

- операції, які повністю не відображаються в бухгалтерських документах;
- операції, які відображаються в бухгалтерії лише частково, завдяки чому створюється не облікована продукція;
- так звані псевдооперації, щодо яких укладаються фіктивні контракти.

Більш ширша класифікація способів ухилення від оподаткування представлена зарубіжними фахівцями (табл. 1) [10, с. 22-24].

Вітчизняні провідні економісти вказують на два напрями ухилення від сплати податків в Україні [10, с. 24]:

– перший – пов'язаний з кримінальною діяльністю або використанням незаконних методів приховування доходів: фабрикування та завищення витрат, шахрайство і підробка документів, підкуп державних посадових осіб тощо.

– другий – легальний, що базується на використанні лазівок у податковому законодавстві. З юридичного погляду таке ухилення не є протиправним діянням. Скоріше це стосується недоліків чинного вітчизняного законодавства.

Разом з тим, дослідження практики зменшення податкового навантаження свідчать про неоднозначні ефекти від реалізації цього заходу в різних країнах. Так, дослідження Ф. Шнайдера та Д. Інста [11] підтверджують позитивні ефекти від зменшення податкового навантаження на суб'єкти економіки у Данії, Норвегії, Швеції, Австрії та Німеччині. Разом з тим, інші дослідники [12] вказують на відсутність зв'язку між податковим навантаженням та масштабами тіньової економіки.

Таблиця 1

Система методів ухилення від сплати податків

Юридичні методи фальсифікації	Бухгалтерські методи фальсифікації
Удавані угоди (удавані трудові договори, договори купівлі-продажу, про надання послуг, про кредит, ліцензійні та орендні договори)	Заниження доходів за допомогою реалізації угод без оформлення рахунка (не виставлення рахунка, розписки, квитанції або іншого документа)
Фіктивні дії (маніпуляція з доходами, фальсифікація виробничих витрат, маніпуляція зі збитками та шкодою, маніпуляції з активами і пасивами)	Фальсифікація контування шляхом створення фіктивних рахунків у власній бухгалтерії
	Фальсифікація контування шляхом ланцюгових бухгалтерських записів
	Системні помилки подвійної бухгалтерії (самочинне ведення підсумкового та інвентарного рахунків)

Складовою частиною тіньових доходів населення України є також тінзація оплати праці.

За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), рівень тіньової зайнятості в Україні складає близько 9 %. Разом тим, специфікою тінзації ринку праці в Україні є наявність комбінованих форм оплати праці, які передбачають часткову виплату заробітної плати «в конвертах».

Високий рівень тінзації оплати праці пояснюється:

1) значним розривом між вартістю трудових ресурсів для роботодавця та фактичною сумою, яку працюючий отримує за свою працю;

2) толерантним ставленням працюючих до практики виплати неофіційних заробітних плат та, відповідно, позбавлення їх гарантій щодо пенсійного та соціального забезпечення;

3) відчуттям невідповідності сплачених податків та внесків якості державних послуг, що призводить до необхідності значних додаткових витрат з боку населення з метою отримання цих послуг на належному рівні;

4) відчуттям несправедливості системи розподілу пенсій, пов'язаної з наявністю великої кількості спеціальних, професійних, особливих та пільгових професійних режимів;

5) наявністю механізмів, які забезпечують легке та дешево вилучення коштів підприємств у позалегальний сектор економіки з метою виплати тіньових заробітних плат;

6) фактичною безкарністю порушень у сфері оплати праці [13].

У структурі тіньової заробітної плати ми виокремлюємо:

1) зарплату в кримінальній економіці, тобто за повністю нелегальну діяльність як у сфері виробництва, так і у сфері обігу;

2) зарплату в прихованій економіці – як результат нелегальної діяльності в рамках легальної зайнятості.

«Кримінальну» зарплату одержує лише певний контингент «працівників» – представників кримінальної зайнятості. Вони здійснюють нелегальну економічну діяльність поза правовим полем (без реєстрації і ліцензування), часто випадкового характеру, з ухилянням від сплати податків і ризиком конфліктів з правоохоронними органами. Це – підпільна діяльність з виробництва, транспортування та реалізації продукції, а також фіктивна діяльність – спекуляція, корупція, шахрайство, вбивства тощо.

«Прихована» заробітна плата виплачується у сфері неформальної зайнятості. Йдеться про дозволена законодавством трудову діяльність, процедура реєстрації якої однак не передбачена або обмежена, а результати (доходи) не враховуються офіційною статистикою (не декларуються) і не підлягають оподаткуванню. Масштаби виробництва і вид діяльності до уваги не беруться [14, с. 62-63].

Складовою частиною неформальної зайнятості є трудова міграція населення. Відкритість кордонів до дедалі вільнішого руху товарів і капіталу водночас заохочує і вільний рух людей. В умовах відкритої економіки цілком закономірним джерелом тінювих доходів населення є приток капіталів з закордону як форма оплати праці нелегальних мігрантів.

Визначення реального обсягу заробітків трудових мігрантів є чи не найскладнішим при проведенні вибіркового опитувань, головним чином через небажання (побоювання) і самих мігрантів, і їхніх родичів щиро відповідати на питання щодо заробітків. Це зрозуміло, оскільки значна частина трудових мігрантів працює і отримує доходи за кордоном напівлегально або цілком нелегально.

За виконаними розрахунками, сумарний обсяг заробітків сукупності мігрантів, які працювали у семи основних країнах-реципієнтах і були зайняті у семи наймасовіших видах діяльності, становив за 2007 р. 1,7 млрд. євро. При поширенні результатів на загальну чисельність українських трудових мігрантів отримуємо суму майже 1,9 млрд. євро.

Обсяги грошових переказів (включаючи банківські перекази, передачу грошей неформальними способами та особисто привезені мігрантами кошти) залежать від обсягів як заробітків, так і від витрат у країні перебування. За даними обстеження, в середньому 22,5% своїх заробітків мігранти витрачають у країні тимчасового перебування. До цього слід додати транспортні витрати на переїзд за кордон і назад. Останні навряд чи є досить значними: ті, хто мігрує до сусідніх країн, зазвичай використовують “дешевші» види транспорту, а особи, які працюють у більш віддалених країнах, виїждять на тривалий термін (тобто подорожують рідко).

Таким чином, грошові перекази становлять близько 70% від загального обсягу заробітків – це понад 1,3 млрд. євро.

Оскільки близько половини загальної кількості трудових мігрантів припадає на 6 західних областей (Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську та Чернівецьку), то, відповідно, обсяг грошових переказів, які отримують домогосподарства цих регіонів, наближається до 700 млн євро, що (згідно з середньорічним офіційним курсом гривні до євро, встановленим НБУ) перевищує 20% загального фонду оплати праці у цих регіонах. По Закарпатській області (що є регіоном найвищої інтенсивності трудових міграцій) обсяг грошових переказів перевищує половину фонду оплати праці [15, с. 59-60].

У сучасних економічних умовах важливим тінювим джерелом доходів є корупція. Російський дослідник В. Полтерович вважає корупцію однією з «інституційних пасток». Під терміном «інституційні пастки» він розуміє стійкі норми поведінки, до яких зараховують бартер, неплатежі, корупцію, уникання сплати податків тощо. Таке тінюве джерело, як корупція, включає, на нашу думку, такі джерела: уникання сплати податків, лобіювання законів, отримання хабарів тощо. Все це дає змогу отримувати населенню додаткові тінюві доходи. Корупція не є винятково економічним феноменом. Вона проявляється у політичному процесі (фальшування результатів виборів, купівля голосів під час прийняття важливих рішень), у правовій системі (підкуп суддів) тощо [4].

В останні роки Україну у світі сприймають як висококорумповану державу. Зокрема, про це свідчить відсотковий індекс корумпованості впливової міжнародної організації Transparency International («Міжнародна гласність»). За даним показником Україна традиційно входить до групи країн з показником корумпованості не менше трьох балів (оцінка здійснюється за 5-тибальною шкалою, де 1 бал – «найбільш низький рівень»). Так, у 2009 році рівень корупції

в Україні оцінили у 4,3 бали – це найвищий, найгірший бал серед «нових незалежних країн» і всіх інших країн у цілому. При цьому, найбільш корумпованими виявилися державні установи – 28%, парламент – 25%, юстиції – 21% [16].

Адже, за оцінками дослідників понад 60% прибутку середнього службовця, що займає впливову посаду, складають хабарі. Загалом в корумпованих взаємовідносинах перебуває близько 40% підприємців і майже 90% комерційних структур [5, с. 11; 17, с. 300-301].

Наслідком цього явища та особливістю розвитку тіньової економіки України стало формування центральноадміністративних і регіонально-адміністративних груп (кланів).

Все це сприяє тому, що у тіньовому секторі економіки система соціально-економічних відносин характеризується високою складністю і непрозорістю. Практично всі загальні оцінки масштабів тіньової економіки і обсягів доходів, що отримують суб'єкти тіньової діяльності, об'єктивно мають умовно-експертний характер.

Висновки. Аналізуючи вище викладене, можна зробити такі висновки:

1. Особливостями джерел доходів населення України є наявність класичних та нових джерел, а саме тіньових джерел доходів, які є не лише складним, а й латентним об'єктом дослідження порівняно з офіційними доходами.

2. Отримати тіньові доходи в сучасних умовах господарювання можна від будь-якого виду тіньової діяльності. Серед населення України найбільш поширені такі тіньові джерела доходів: ухилення від оподаткування, неформальна зайнятість, тіньова заробітна плата, корупція.

Література:

1. Попович В. М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки : монографія / В. М. Попович. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. – 546 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vuzlib.net/popovich/_index.htm.
2. Осипенко О. Економічна кримінологія: проблеми старта / О. Осипенко // *Вопросы экономики*. – 1990. №3. – С. 130-133.
3. Мазур І. І. Мотивація суб'єктів тіньової економічної діяльності / І. І. Мазур // *Економічна теорія*. – 2006. – № 4. – С. 40-54.
4. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Назар Холод. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
5. Бордюк В. Оцінка масштабів тіньової економіки та її вплив на динаміку макроекономічних показників / Бордюк В., Турчинов О., Приходько Т. // *Економіка України*. – 1996. №11. – С. 4-16.
6. Озерський І. В. Тіньовий сегмент економіки / Озерський І. В. // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2005. - №1. – С. 28-31.
7. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посіб. / Мочерний С. В. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005.
8. ДПСУ: «Обсяг тіньового сектора економіки складає не менше 350 млрд. грн на рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/gnsu-obem-tenevogo-sektora-ekonomiki-sostavlyaet-ne-menee-19082012162000>.
9. Макаров Д. Економічні та правові аспекти тіньової економіки в Росії / Макаров Д. // *Вопросы экономики*. – 1998. №3. – С. 38-54.
10. Барановський О. І. «Відмивання» грошей: сутність та шляхи запобігання / Барановський О. І // – Х. : Вид-во «Форт», 2003. – 472 с.
11. Schneider F., Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences / Schneider F., Enste D. // *Journal of Economic Literature*. – 2000. – Vol. 38. – No 1. – P. 77-114.
12. Friedman E. Dodging the Grabbing Hand: The Determinants of Unofficial Activity in 69 Countries / Friedman E., Johnson S., Kaufmann D., Zoido-Labaton P. // *Journal of Public Economics*. – 2000. – Vol. 76. – No 3. – P. 459-493.
13. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання. – К. : НІСД, 2011. – 31 с.
14. Шевченко Л. С. Соціальні ризики найманих працівників у сфері оплати праці / Шевченко Л. С. // *Економічний простір*. – 2008. № 12/1. – С. 57-64.
15. Зовнішня трудова міграція населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openukraine.org/doc/BK-MIGR-END.pdf>.
16. Доповідь: Україна лідирує за рівнем корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/858040>.
17. Стадницький Ю. І. Тіньова економіка в Україні: причини виникнення та наслідки існування / Стадницький Ю. І., Руда О. І. // *Наук. вісник Львівського юридичного інституту : Збірник*. – Л. : Львів. юрид. ін-т МВС України. 2004, №2(1). – 320 с.

Т.Э. Городецкая

**ТЕНЕВЫЕ ИСТОЧНИКИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ
В УСЛОВИЯХ ОТКРЫТОЙ ЭКОНОМИКИ**

В статье раскрыты формы и источники доходов в системе экономических отношений. Рассмотрено содержание теневых доходов, представлены основные методы уклонения от уплаты налогов, проанализированы механизмы получения теневых доходов и доминирующие сегменты современной теневой экономической деятельности. Выявлены и охарактеризованы основные направления влияния теневой экономики на доходы населения.

Ключевые слова: доходы населения, источники доходов населения, теневые доходы, тенденции формирования доходов, теневая экономика.

T. Gorodetskaya

SHADY SOURCES OF INCOME OF THE UKRAINIAN POPULATION IN AN OPEN ECONOMY

The article explores the forms and sources of income in the economic relations. The content of shadow income are the main methods of tax evasion, Mechanisms obtain shadow income and shadow dominant segments of modern economic activity. Detected and characterized the main areas of influence of the shadow economy on household income.

Keywords: household income, sources of income, shadow income, income generation trends, the shadow economy

Надійшла до редакції 26.02.2013 р.